

Muhasebe Sisteminin Oluşturulmasında Örgüt İklimi Etkisi

Yrd. Doç. Dr. Hayrettin Usul Arş. Gör. Serpil Düzenli

Yrd. Doç. Dr. Hayrettin Usul
Arş. Gör. Serpil Düzenli
Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF

Özet

Örgüt yönetiminin tutum ve davranışlarını gösteren, diğer bir ifadeyle örgüte kimliğini kazandıran örgüt iklimi ile örgütte var olan muhasebe sisteminin oluşumu etkinliği arasında doğrusal bir ilişki vardır. Katılımcı bir örgüt yapısına sahip olan örgütlerde muhasebe departmanına verilen önem, katılımcı örgüt yapısına sahip olmayan işletmelere göre çok daha fazladır. Bu bağlamda, muhasebeden beklentiler veya örgüt açısından muhasebenin tanımı farklılıklar göstermektedir. Katılımcı örgüt yapısında muhasebenin başlıca işlevleri arasında örgütün finansal bilgi sisteminin oluşturulmasının yanı sıra, karar alma aşamasına da yardımcı olunması sayılmaktadır. Buna karşılık, katılımcı veya demokratik olmayan örgüt yapısında ise muhasebenin başlıca işlevleri arasında kayıtların tutulması ve örgütün vergi gibi yasal sorumluluklarının yerine getirilmesi işlevi ön plana çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Örgüt iklimi, muhasebe sistemi.

Abstract (Organizational Climate Effect On Accounting System Formation)

There is a linear relationship between organizational climate, which identify the attitudes and behaviors of an organization's management, and the effectiveness of the accounting system formation. Accounting department is much more important in participative organizations. In this sense, expectations from accounting or the definition of accounting in terms of organization varies. The main functions of accounting in participative organizational structure include formation of financial information systems of the organization and supporting the decision making process. However, in non-participative organizations, main functions of accounting include booking, and legal responsibilities of the organization, such as, taxes, etc..

Key Words: Organizational climate, accounting system

1. Giriş

Örgütlerin muhasebeden beklentileri veya muhasebenin örgüt içindeki etkinliği, örgütün sahip olduğu değerler, normlar, standartlar ve inançlar gibi faktörleri etkisine bağlıdır. Diğer bir ifadeyle, muhasebe departmanının örgütün organizasyon

yapısında aldığı konum; muhasebenin örgüt açısından işlevi ve etkinliğini gösterir.

“Sınıflandırma, kaydetme ve raporlama” olarak yasal hükümlerin yerine getirilmesini sağlayan muhasebe sisteminden asıl beklenen, muhasebenin

bir bilgi iletişim aracı olarak kullanılması, alınacak karar-larda etkinliğinin göz ardı edilmemesidir. Ancak, aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere, muhasebenin bilgi iletişim aracı olarak kullanılması veya örgütün karar alma aşamasında en büyük bilgi kaynağı olması, örgütün sahip olduğu iklim yapı-sına bağlıdır. Örgütün iklim yapısı ise, ku-rumsallaşma ile yakından ilgilidir. Diğer bir ifadeyle, örgütün kurumsal yapısı, ör-güt iklimi hakkında bizlere bilgi verebil-mektedir. Kurumsal yapılarını tamamlamış, muhasebenin kavram olarak ne ifade ettiğini bilen örgütlerde; muhasebe karar alma aşamasında başlıca veri tabanını oluştururken, kurumsal yapılarını tamamlamamış, yönetim anlayışında bilimsel metotların farkına varmamış işletmelerde ise sadece yasal olarak yapılması gereken işlevler ile sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla, kurumsallaşmamış işletmelerde muhasebe departmanı organizasyon içinde etkin bir konuma yerleştirilmemekte ve böylece muhasebenin amaçlarından birisi olan “Barometre” amacı göz ardı edilmektedir.

Bu ilişkiyi sayısal olarak analiz edecek olan bu çalışmada, ülkemizde faaliyet gösteren işletmelerin sahip olduğu iklim yapıları ile muhasebe sisteminin örgüt içinde etkinliğinin var olan doğrusal ilişkinin analizi yapılacak, ulaşılan sonuçlar çalışmanın sonucunda açıklanacaktır.

2. Örgüt İklimi ve Muhasebe İlişkisi

Örgüt iklimi; “örgüte kimliğini kazandıran, görevlilerin davranışını etkileyen ve onlar tarafından algılanan, örgüte egemen olan özellikler dizisidir” şeklinde tanımlanmaktadır.(Ertekin;1978:55) Örgüt iklimi; örgüt üyelerinin iklimi oluşturan değişken-lere ilişkin algılarının bireysel veri tabanına dayalı yorumlarının örgüt ortamında bileşkesidir.(Bilgen; 1990: 13)

Bir örgütte çalışan personelin işletmenin amaçlarını benimsemesi, değer yargılarını kabullenmesi, inanç ve

normlara uygun ilişkilerde bulunması ve beklenen davranışları göstermesi ile diğer bir örgütten ayran temel bileşenler örgüt iklimini oluşturur. Örgüt iklimi yönetimin; tutumunu, bakış açısını, kural ve prosedürleri uygulamasını, hatalara karşı toleransını, yeniliklere ve tavsiyelere karşı davranışsal şeklini gösterir.(Davidson; 1991:43)

Örgüt iklimini araştırırsak; (www.insankaynaklari.com/CN/ContentBody.asp)

- Yazılı değildir,
- Tüm çalışanları aynı değerler ve aynı çalışma anlayışı çevresinde yakınlaştıırıp birbirine bağlayıcı rol oynar ve kuruma bütünlük kazandırır,
- Değişen çevre koşullarında hedefin kaybolmamasını sağladığı için yol göstericidir ve kontrol aracıdır,
- Kişilerin nasıl davranması gerektiğini açıklar,
- Kuruluş için neyin önemli olduğunu belirler,
- Kişilerin birbirleri ile olan etkileşim biçimini belirler,
- Ne için çaba gösterilmesi gerektiğini anlatır,
- Çalışanlara organizasyonel aidiyet hissi verir,
- Organizasyonel kimliği oluşturur,
- İnanç ve değerlere bağlılık yaratır,
- Günlük çalışmalarda rehber olur ve çalışanların davranış biçimlerini belirler.

Ashnda örgüt iklimi ile, örgütsel kültür birbiriyle yakın ilişki içindedir. Diğer bir ifadeyle, örgüt iklimi örgüt kültürünün bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani örgüt iklimi örgüt çalışanlarının örgüt kültürü ile uyumunu ölçer. Dolayısıyla, kişi sahip olduğu norm ve değerleri örgütsel iklimde de yansıtır.

Örgüt bir muhasebe fenomeni ile karşılaştığında, sahip olunan bu normların etkisi ile davranış şekli gösterir.(Belkaoui; 1990:12) Örgütlerin gösterecekleri bu dav-

ranış şekilleri örgütler bazında farklılıklar yaratabilir. Çünkü, değişik organizasyon fenomenleri ve karakteristikleri her örgüt içinde farklı bir iklim yaratır ve yaratılan bu farklı iklim örgüt içinde oluşturulan muhasebe sistemine etki eder.(Choi; 2001)

Bu bağlamda, örgütün organizasyon yapısında bulunan muhasebe departmanın yeri, muhasebe verilerinin toplanma amacı, toplanan muhasebe bilgilerinin kullanım şekli gibi etkenler, örgütlerde muhasebe bilgilerinin kullanım düzeyini belirler. Günümüz işletmelerinde maliyetlerin ölçümü veya muhasebe standartlarına uyum, sadece örgüt içi bilgilendirme amacı için değil, çevreye uyum içinde gerekli olmuştur. Bu gereklilik; problemlerin çözülmesi, yeni ürünlerin dizaynı, etkinlik ve etkenliğin ölçülmesinde yeni yaklaşımların ortaya çıkmasından doğmuştur. Bu ihtiyacı algılamak ve bu algılamaya cevap verecek muhasebe sisteminin oluşturulması da örgütün iklim yapısına bağlıdır.(Birnberg; 2000: 714-715)

Örgüt iklimi ve bu iklimi oluşturan örgüt kültürünün muhasebeden beklentileri ve bu beklentiler doğrultusunda oluşturulan muhasebe sistemleri, örgütler bazında farklılıklar gösterecektir. Bu farklılıklar (Elliott; 1971: 5)

- Muhasebe meslek elamanının muhasebe işlemlerini nasıl kaydedeceği,
- Çalışanların bütçeleme ve standartları ne oranda dikkate aldığı,
- Örgüt yönetiminin muhasebe raporlarını kullanım amaçları veya ne oranda kullandıkları,
- Muhasebe sisteminin bilgi amaçlı veya vergi amaçlı kullanılıp kullanılmadığı şeklindedir.

Yukarıda yaptığımız açıklamalardan sonra, her örgütte farklı olan örgüt yapısı ve yapının beraberinde getirdiği örgüt iklimi, muhasebe uygulamalarını örgütler bazında farklılıklar göstermesine neden olmaktadır. Diğer bir ifadeyle, örgüt üst yönetiminin sahip olduğu vizyon ve misyon, çalışanlar arasındaki iletişim, üst yönetimin çalışanların motivasyonu

konusunda gösterdikleri tutum, örgütün müşteri odaklı olmayı kabul edip etmediği, örgütün beklentileri; bu örgüt yapısında muhasebenin yerini ve konumunu ortaya koyacaktır.

3. Örgüt İkliminin Muhasebe Uygulamalarına Etkisi

3.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, yukarıda da anlatıldığı üzere, örgüt iklimlerinin muhasebe uygulamalarına etkisini ölçmek, diğer bir ifadeyle örgütlerin sahip olduğu değer, norm ve anlayışların ve de yönetim biçimlerinin organizasyon yapısı içinde muhasebeyi nereye koyduklarını tespit etmektir.

3.2. Çalışmanın Metodolojisi

Çalışmada birincil ve ikincil el veriler kullanılmıştır. Birincil verilerde Türkiye’de faaliyet gösteren ve genel olarak Türkiye’yi temsil ettiğine inandığımız İstanbul, Ankara, İzmir, illerinde bulunan ticaret ve sanayi odalarının web sitelerinde yer alan işletmelerden tesadüfen seçilen 250 işletme ile yüz yüze görüşme şeklinde anket uygulanmış, ve 75 işletme ile analize edilebilecek sonuçlar elde edilmiştir. Anket sonuçları SPSS paket istatistik programı ile analiz edilmiştir.

3.3. Çalışmanın Sınırları

Bu çalışma sırasında seçilen işletmeler, faaliyet gösterdikleri sektörler bazında bir ayırma tabii tutulmamıştır. Ancak, 150 kişiden fazla elaman çalıştıran işletmeler anket kapsamına alınmıştır. Bunun nedeni ise, henüz teorik anlamda kurumsal yapılarını tamamlamadığına inandığımız küçük işletmeleri çalışma dışında bırakmaktır.

3.4 Anket Bulgularının Değerlendirilmesi

3.4.1. İşletmelerin Örgüt İklimine Yönelik Değerlendirilmesi

Örgütün iklim yapısının örgütteki muhasebe uygulamalarını etkilediğini daha önce ifade etmiştik. Demokratik bir örgüt

yapısında var alan muhasebe sistemi ile, demokratik olmayan bir örgüt yapısında var olan muhasebe sistemlerinden beklentiler de değişiklik arz edeceğini yukarıda belirtmiştik. Demokratik örgüt yapısında

kastedilen ise; yetki devrinin olduğu ve çalışanların alınacak her karar aşamasında katılımcı olarak yer almasının sağlandığı bir yönetim şeklidir.

Tablo 1: İşletmelerde Yetki Devri Oranı

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Yetki Devri Yapılıyor	62	82,7	82,7	82,7
Yetki Devri Yapılmıyor	13	17,3	17,3	100,0
Total	75	100,0	100,0	

Yukarıda verdiğimiz tablo 1 ile aşağıda verilen tablo 2'de ankete katılan işletmelerde yetki göçerimi ile çalışanların örgüt kararlarına katılım oranları verilmiştir. Her iki tabloyu da beraber incelediğimizde, işletmelerin %83'ünde yetki göçerimi söz konusu iken, %53'ünde

ise gerektiğinde çalışanların görüşlerine başvurulmaktadır. Bu oranlar bize, değerlendirmeye alınan işletmelerin çoğunluğunda bulunan örgüt yapısının katılımcı ve demokratik yapıda olduğunu göstermektedir.

Tablo 2: Çalışanların Örgüt Kararlarına Katılım Oranları

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Çok sık	4	5,3	5,3	5,3
Sık	28	37,3	37,3	42,7
Ara sıra	40	53,3	53,3	96,0
Asla	3	4,0	4,0	100,0
Total	75	100,0	100,0	

Diğer taraftan, örgüt üst yönetiminin yeni bir mamul dizayn edileceğinde, bu dizayn edilecek mamullerle ilgili olarak ilgili bölümlerin görüşlerinin ne oranda dikkate alındığı aşağıda verilen tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3: Yeni Mamul Dizaynında İlgili Bölümlerin Görüşlerinin Alınması Oranı

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Üst Yönetim	7	9,3	10,0	10,0
İlgili Bölümler	50	66,7	71,4	81,4
Tüm Çalışanlar	13	17,3	18,6	100,0
Total	70	93,3	100,0	
Missing Cevapsız	5	6,7		
Total	75	100,0		

Tablo 3'ü detaylı olarak incelediğimizde, ankete katılan işletmelerin yaklaşık %67 gibi büyük bir oranı, ilgili bölümlerin mutlaka görüşlerinin alındığını ve ona göre karar verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda, örgüt iklimi açısından, ankete katılan işletmelerimizde büyük bir oranda demokratik bir örgüt ikliminin var olduğunu söyleyebiliriz.

3.4.2. İşletmelerde Muhasebe Anlaşımının Değerlendirilmesi

Muhasebenin örgüt içindeki konumu ve yerinin etkinliği, örgütün muhasebeden

beklentilerine göre değişmektedir. Bu beklentiler daha önceden de ifade ettiğimiz gibi, örgüt iklimi ile yakından ilişkilidir. Aşağıda bu ilişki tablolar yardımıyla izah edilmeye çalışılmıştır.

Ankete katılan işletmelerin %87'si için muhasebe departmanı, işletme açısından birinci derece önem taşımaktadır. Aşağıda verilen tablo 4'ü incelediğimizde, bu oranın oldukça yüksek olduğunu görüyoruz. Geriye kalan %13'lük grup açısından ise, muhasebe departmanı ikinci derecede önemli ya da önemsiz olarak tarif edilmiştir.

Tablo 4: İşletmeler Açısından Muhasebe Departmanının Önem Oranı

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1. Derece Önemli	65	86,7	86,7	86,7
2. Derece Önemli	7	9,3	9,3	96,0
3. Derece Önemli	2	2,7	2,7	98,7
4. Derece Önemli	1	1,3	1,3	100,0
Total	75	100,0	100,0	

Yine muhasebe departmanının kendileri için önemli olduğunu ifade eden işletme yönetimi, karar alırken de hemen hemen aynı oranda da muhasebe bilgilerini kullanarak karar aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu ifade şeklide tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5: Karar Alırken Muhasebe Bilgilerinden Faydalanma Oranları

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Sık Sık	65	86,7	86,7	86,7
Bazen	8	10,7	10,7	97,3
Çok nadir	2	2,7	2,7	100,0
Total	75	100,0	100,0	

Diğer taraftan, karar alma aşamasında muhasebe bilgilerini kullanarak kendilerine yol haritası çizdiklerini söyleyen işletmelerin kullandıkları muhasebe türleri ise aşağıda verilen tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: İşletmelerde Kullanılan Muhasebe Türleri

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Genel Muhasebe	21	28,0	28,0	28,0
Maliyet Muhasebesi	6	8,0	8,0	36,0
Yönetim Muhasebesi	1	1,3	1,3	37,3
Hepsi	47	62,7	62,7	100,0
Total	75	100,0	100,0	

Tablodan da anlaşılacağı üzere, işletmelerin %63'ü karar alma aşamasında bütün muhasebe türlerini kullandıklarını söylerken, %28 gibi dikkate alınacak bir oranı da sadece genel muhasebeyi kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu tabloda dikkat çeken nokta ise, sadece yönetim muhasebesini dikkate alarak karar alan sadece bir işletmenin varlığıdır. Aşağıda verilen tablo 7'de bu konu biraz daha açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 7: Karar alınırken Kullanılan Muhasebe Türleri ve Oranları

	Genel Muhasebe	Maliyet Muhasebesi	Yönetim Muhasebesi	Hepsi
Sık Sık	19	8	1	59
Bazen	8	0	0	3
Çok Nadir	1	0	0	1

Yukarıda verilen tabloyu incelediğimizde, katılımcıların %59'u karar alma aşamasında bütün muhasebe bilgilerinden faydalandıklarını ifade etmişlerdir. Buna karşılık, %19 oranındaki katılımcı ise karar alma aşamasında sadece genel muhasebe bilgilerini kullandıklarını belirtmişlerdir.

Diğer taraftan, işletmelerin %59'u karar alma aşamasında sadece muhasebenin bütün türlerini kullandıklarını söylediler de, ankete katılan işletmelerin %95 gibi büyük bir oranı bütçe yapmakta ve işletme faaliyetlerini yaptıkları bu bütçeye göre oluşturmaktadırlar. Aşağıda verilen tablo 8'de bütçe yapma oranları verilmiştir.

Tablo 8: İşletmelerin Bütçenin Gerekliliğine İnanma Oranları

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
İnanıyorum	71	94,7	94,7	94,7
Kısmen İnanmıyorum	2	2,7	2,7	97,3
İnanmıyorum	2	2,7	2,7	100,0
Total	75	100,0	100,0	

Öte yandan, işletme faaliyetlerini yaptıkları bütçelerle düzenleyen işletmeler, eğer bütçe rakamları ile faaliyet sonuçları arasında bir sapma olduğu zaman, bu sapmanın nedenlerinin araştırılırken çalışanların da düşüncelerinin alınma oranları tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9: Bütçe Sapmalarının İncelenmesinde Çalışanların Katılım Oranları

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sadece üst yönetimle	12	16,9	16,9	16,9
üst ve orta yönetim	27	38,03	38,03	54,93
bütün yönetimle	32	45,07	45,07	100,0
Total	71	100,0	100,0	

Tablodan da görüldüğü gibi, işletme yönetiminin %45'i bütçe ile ortaya koyduğu standartlardan bir sapma olduğu zaman, bu sapmanın nedenlerini, bütün çalışanları ile beraber araştırma yoluna gitmektedirler. İşletmelerin sadece %17 gibi oranı ise sapmanın nedenlerini üst yönetimle tartışmaktadırlar.

Muhasebe kurallarının uygulanması aşamasında, bu kuralların bir teknik veya etik olarak kabul edilip, edilemeyeceği yine ankete katılan işletmeler tarafından farklı şekilde cevaplandırılmıştır. Aşağıda verilen tablo 10'da bu farklı görüşler ifade edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 10: İşletmelerin Muhasebe Kurallarına Bakış Açıları

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Tekniktir	49	65,3	66,2	66,2
	Etiktir	24	32,0	32,4	98,6
	Hepsi	1	1,3	1,4	100,0
	Total	74	98,7	100,0	
Missing	Cevapsız	1	1,3		
Total		75	100,0		

Tablonun incelenmesinde de anlaşılacağı üzere, ankete katılan işletmelerin %65'i için muhasebe kuralları bir teknik olarak algılanırken, %32'si içinse etik olarak algılanmaktadır. Bu farklı algılayış, işletmelerde muhasebe kavramının da ne anlama geldiği konusunda farklı tanımlara neden olmuştur. Ankete katılan işletmelerin büyük bir çoğunluğu karar alırken

muhasebe verilerinden yararlandıklarını veya diğer bir ifadeyle, muhasebeyi karar alma amacı ile kullandıklarını söylemelerine rağmen ve yine ankete katılan işletmelerin çok büyük bir oranı muhasebe departmanını diğer departmanlar kadar önemli kabul etmelerine rağmen, tablo 11'de de görüldüğü gibi, muhasebe kavramını tanımlamalarında farklılıklar göstermişlerdir.

Tablo 11: İşletmelerin Muhasebe Kavramını Tanımlama Oranları %

Önem Derecesi Muhasebenin Amaçları	1	2	3	4	5	6	7
Kayıt sistemidir	28	32	10,7	8	9,3	8	4
Belge düzenleme sistemidir	26,7	12	14,7	13,3	18,7	9,3	5,3
Vergi amaçlı kullanılmaktadır	18,7	12	21,3	16	14,7	12	5,3
Bilgi iletişim aracı olarak kullanılmaktadır	5,3	9,3	8	25,3	16	28	8
Motivasyon amacıyla kullanılmaktadır	1,3	4	4	1,3	6,7	14,7	68
Verimliği amacıyla kullanılmalıdır	8	12	18,7	12	24	17,3	8
Karar alma amacıyla kullanılmalıdır	12	18,7	22,7	24	10,7	9,3	2,7

Tablo 11'i incelediğimizde, işletmelerin muhasebeden beklentilerinin veya muhasebe kavramını algılama düzeylerinde farklılıklar olduğunu görüyoruz. Diğer bir ifadeyle, bir işletme için birinci derece önemli olan bir muhasebe işlevi, bir başka işletme için en önemsiz olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, ankete katılan işletmelerin %28'i muhasebeyi bir kayıt sistemi olarak 1. derecede algılamakta, işletmelerin %4'ü ise muhasebenin kayıt tutma sistemi olarak işlevini en önemsiz değer olarak kabul etmektedirler. Yine, işletmelerin %18,7'si

muhasebenin tutulmasının birinci nedenini vergi olarak gösterirken, %5,3 oranındaki işletmeler ise, muhasebenin vergisel boyutunu en önemsiz amaç olarak kabul etmektedir. Bu farklılıkların nedenlerini de örgüt ikliminden kaynaklandığını ifade edebiliriz.

Tablo 12'de ise, ankete katılan işletmelerin muhasebe kavramından ne anladıklarını, ve muhasebe amaçlarının önem dereceleri hareketli ortalama yöntemi ile bir bütün halinde incelenmiştir.

Tablo 12: İşletmelerin Muhasebeden Beklentilerinin Önem Derecelerine Göre Sınıflandırılması

Önem Derecesi Muhasebenin Amaçları	1	2	3	4	5	6	7	Ort.
Kayıt sistemidir	21	24	8	6	7	6	3	2.78
Belge düzenleme sistemidir	20	9	11	10	14	7	4	3.6
Vergi amaçlı kullanılmaktadır	14	9	16	12	11	9	4	3.5
Bilgi iletişim aracı olarak kullanılmaktadır	4	7	6	19	12	21	6	4.5
Motivasyon amacıyla kullanılmaktadır	1	3	3	1	5	11	51	6.24
Verimliği amacıyla kullanılmalıdır	6	9	14	9	18	13	6	4.16
Karar alma amacıyla kullanılmalıdır	9	14	17	18	8	7	2	3.4

Tablo 10 ve tablo 11'i dikkate alarak tablo 12'yi yorumlarsak, ankete katılan işletmelerin çoğunluğu muhasebeyi bir teknik olarak gördüklerinden dolayı; muhasebenin birincil amacının da bir kayıt işlevini yerine getirme olarak tanımlanması normaldir. Ancak, aşağıda da gösterileceği üzere, işletmeleri bireysel olarak ele aldığımızda bu amaçlarda farklılıklar olabilecektir. Tablo 12'nin gösterdiği sonuçta göre işletmeler açısından muhasebe kavramını tanımlarının amaç dereceleri aşağıda gösterildiği gibidir;

- Muhasebenin birinci amacı kayıt yapmaktır,
- Muhasebenin ikinci amacı karar almaya yardımcı olmaktır,
- Muhasebenin üçüncü amacı vergiseldir,
- Muhasebenin dördüncü amacı belgeleri düzene koymaktır,

- Muhasebenin beşinci amacı verimliliğin artırılmasına yardımcı olmaktadır,
- Muhasebenin altıncı amacı bilgi iletişimi sağlamaktır,
- Muhasebenin yedinci amacı motivasyonun sağlanmasına yardımcı olmaktadır.

İşletmelerin örgüt iklimine göre muhasebe anlayışında da farklılıklar olduğunu daha önce belirtmiştik. Bu bağlamda, farklı muhasebe anlayışına sahip olan işletmelerin, muhasebeciden de beklentileri farklı olacaktır. Diğer bir ifadeyle, muhasebe departmanında çalıştıracakları muhasebecide aradıkları özelliklerde farklılık arz edecektir. Aşağıda verilen tablo 13'de işletmelerin muhasebe departmanında çalışacak muhasebe meslek elemanlarında aradıkları önkoşullar önem sırasına verilmiştir.

Tablo 13: Muhasebecide Aranan Nitelikler

Önem Derecesi Muhasebecide Aranan Nitelikler	1	2	3	4	Ort.
Tecrübeli olmalıdır	35	19	13	8	1.92
Muhasebe bilgisinden daha çok bilgisayar kullanabilmeli	7	4	13	51	3.44
Meslek Yüksek Okulu mezunu olması yeterlidir	1	22	41	11	2.82
Üniversite mezunu olması önkoşuldur	32	29	8	6	2.26

Yukarıda verdiğimiz tablo 13'ü incelediğimizde, işletmelerin muhasebe meslek elemanında aradıkları birincil şart tecrübedir. İkinci koşul olarak da üniversite mezunu çalıştıracakları muhasebe elemanında üniversite mezunu olmasını önkoşul kabul eden işletmeler, yeterli muhasebe bilgisine sahip olmayan ancak çok iyi bilgisayar kullanabilen bireyleri,

muhasebe departmanında çalıştırmaya gönüllü değildirler.

Aslında bu sonuç; tablo 11 ve tablo 12'de verilen rakamları beraber incelediğimizde normal olarak karşılamak gerekir. Çünkü, işletmeler bazında muhasebenin ikincil işlevi karar almaya yardımcı olmaksızın, işletmelerde kendilerine bu aşamada yardımcı olacak yeterli bilgiye sahip kişilerle çalışmayı kabul etmektedirler.

3.4.3. Örgüt İkliminin Muhasebe Sistemine Etkisinin Değerlemesi

Daha önceden de sık sık sözünü ettiğimiz gibi, örgüt iklimi örgütte uygulanan muhasebe sistemine etkisi oldukça fazladır. Diğer bir ifadeyle, kurumsal yapılarını tamamlamış ve demokratik bir iklimin olduğu örgütlerde muhasebe departmanının yeri ve konumu, örgütün organizasyon şemasında diğer departmanlarla aynı düzeydedir. Dolayısıyla, bu tip örgüt yapılarında muhasebe departmanından beklentiler de değişiktir.

Aşağıda demokratik örgüt yapısına sahip olan işletmelerle, sahip olmayan işletmelerin muhasebede kavramından ne anladıkları ve muhasebeden beklentileri tablolar yardımıyla ve karşılıklı olarak verilmeye çalışılacaktır.

Tablo 14'den de anlaşılacağı gibi, katılımcı bir yönetim anlayışının bulunduğu bir örgütte muhasebe departmanının konumu; katılımcı yönetim anlayışının bulunmadığı bir örgüte göre daha üst sıralardadır. Diğer bir ifadeyle, katılımcı yönetim anlayışının bulunduğu örgüt yapısına sahip işletmelerin %89 gibi büyük bir oranı için muhasebe departmanı çok önemli bir konuma sahiptir. Buna karşılık, katılımcı yönetim anlayışının olmadığı örgütlerde bu oran daha da düşüktür.

Buna karşılık, örgütlerin örgüt iklimlerine göre muhaseben beklentileri, diğer bir ifadeyle muhasebe kavramlarından ne anladıkları da farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar hareketli ortalama yöntemi ile hesaplanmış, aşağıda tablolar yardımıyla verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 14: İşletmelerin Örgüt İklimlerine Göre Muhasebe Departmanı %

Önem Derecesi Örgüt Yapısı	Çok önemli	Önemli	Az önemli	Önemsiz
Katılımcı	88,7	9,7	1,6	0
Katılımcı Değil	76,9	7,7	7,7	7,7

Tablo 15: Katılımcı Örgüt İkliminin Bulunduğu Örgüt Yapısında Muhasebe Anlayışı

Önem Derecesi Muhasebenin Amaçları	1	2	3	4	5	6	7	Ort.
Kayıt sistemidir	17	21	6	6	7	2	3	2.75
Belge düzenleme sistemidir	17	8	9	6	13	6	3	3.32
Vergi amaçlı kullanılmaktadır	11	8	11	8	11	9	4	3.69
Bilgi iletişim aracı olarak kullanılmaktadır	4	5	5	17	9	19	3	4.47
Motivasyon amacıyla kullanılmaktadır	1	2	3	1	3	8	43	6.25
Verimliği amacıyla kullanılmalıdır	6	7	12	8	13	11	5	4.1
Karar alma amacıyla kullanılmalıdır	6	11	16	16	6	6	1	3.43

Tablo 16: Katılımcı Olmayan Örgüt İkliminin Bulunduğu Örgüt Yapısında Muhasebe Anlayışı

Önem Derecesi Muhasebenin Amaçları	1	2	3	4	5	6	7	Ort.
Kayıt sistemidir	4	3	2	0	0	4	0	3.07
Belge düzenleme sistemidir	3	1	2	4	1	1	1	3.46
Vergi amaçlı kullanılmaktadır	3	1	5	4	0	0	0	2.76
Bilgi iletişim aracı olarak kullanılmaktadır	0	2	1	2	3	2	3	3.23
Motivasyon amacıyla kullanılmaktadır	0	1	0	0	2	2	8	6.15
Verimliği amacıyla kullanılmalıdır	0	2	2	1	5	2	1	4.30
Karar alma amacıyla kullanılmalıdır	3	3	1	2	2	1	1	3.03

Tablo 15'de katılımcı bir örgüt yapısına sahip olan bir işletmede, muhasebe kavramından ne anladıkları veya, muhasebe uygulamalarından beklentileri amaçlarına göre verilmiştir;

Buna göre, bu tür işletmelerde muhasebe aşağıda verilen amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır;

- Muhasebenin birinci amacı, işletmenin kayıtlarının düzenli olarak yapılmasını sağlamak,
- Muhasebenin ikinci amacı doğru olarak belgelerin düzenlenmesini sağlamak,
- Muhasebenin üçüncü amacı işletmenin karar almasına yardımcı olmak,
- Muhasebenin dördüncü amacı işletmenin ödeyeceği vergileri hesaplamak,
- Muhasebenin beşinci amacı işletmede verimliliğin artırılmasına yardımcı olmak,
- Muhasebenin altıncı amacı işletme içinde ve işletme dışında bilgi iletişim aracı olarak kullanmak,
- Muhasebenin yedinci amacı ise işletmede motivasyonu sağlamaktır.

Buna karşılık, örgüt yapısı demokratik olmayan diğer bir ifadeyle, örgüt iklimi katılımcı bir yönetim anlayışına izin vermeyen işletmelerde ise, muhasebe uygulamalarından beklentiler, aşağıda verilen tablo 16'da gösterilmiştir.

Katılımcı olmayan bir örgüt yapısına sahip olan işletmelerin muhasebe uygulamalarından beklentileri, amaç sıralarına göre aşağıda verilmiştir;

- Muhasebenin birinci amacı işletmenin vergisinin hesaplanmasıdır,
- Muhasebenin ikinci amacı, işletmenin karar almasına yardımcı olmaktır,
- Muhasebenin üçüncü amacı işletme kayıtlarının yapılmasıdır,
- Muhasebenin dördüncü amacı işletme içinde ve işletme dışında bilgi iletişim aracı olarak kullanmaktır,
- Muhasebenin beşinci amacı doğru olarak belgelerin düzenlenmesini sağlamaktır,

- Muhasebenin altıncı amacı işletmede verimliliğin artırılmasına yardımcı olmaktır,
- Muhasebenin yedinci amacı ise işletmede motivasyonu sağlamaktır.

4. Sonuç

Örgüt iklimi; örgütün yönetim şeklini belirler örgütün çalışanlara tutum ve davranışlarını gösterir, çalışanların örgüt kararlarına ne oranda katıldıklarını ifade eder. Bu bağlamda, katılımcı ve demokratik bir örgüt yapısında var olan çalışma koşulları ile, demokratik ve katılımcı olmayan bir işletmede var olan çalışma koşulları farklılıklar gösterir. Bu bağlamda, muhasebe uygulamaları açısından da bakıldığında her iki örgüt yapısına sahip işletmelerde, muhasebeden beklentiler değişik olabilecektir. Bu değişiklik aslında örgütün muhasebe kavramından ne anladığı ve örgüt organizasyon şemasında muhasebe departmanını nereye koyduğuna bağlıdır.

Yukarıda yaptığımız çalışmalar, örgütte var olan iklimin muhasebe uygulamalarındaki etkisi incelenmeye çalışılmış ve muhasebe anlayışındaki farklılıklar ortaya koyulmuştur. Bu farklılıkları şöyle özetleyebiliriz;

- Katılımcı örgütler için muhasebe departmanının diğer departmanlar kadar önemli olması, örgütün yapısına göre değişmektedir. Katılımcı yönetim anlayışında bulunan örgütlerde bu oran, katılımcı yönetimin olmadığı örgütlere oranla daha yüksektir,
- Katılımcı yönetim anlayışının olduğu örgütlerde muhasebenin birinci işlevi işletmenin kayıtlarının doğru olarak yapılmasını sağlayan bir sistemin oluşturulması olarak tanımlanırken, katılımcı yönetimin olmadığı işletmelerde ise muhasebenin birinci amacı vergisel olarak tanımlanmaktadır,
- Belgelerin zamanında ve doğru olarak muhasebe kayıtlarına geçirilmesi katılımcı yönetim anlayışına sahip işletmelerde

muhasebenin ikinci amacı olarak tanımlanırken, katılımcı yönetim anlayışının olmadığı işletmelerde ise bu işlev muhasebenin beşinci amacı olarak tanımlanmıştır,

- Diğer taraftan, ankete katılan işletmelerin tamamı muhasebe bilgilerini karar alma aşamasında kullanmaktadır. Dolayısıyla, ister katılımcı örgüt yapısına sahip olsun, isterse olmasın bütün örgütler muhasebeyi karar alma mekanizmasına yardımcı olarak görmektedirler ve bu bağlamda, muhasebe departmanlarında çalışacak muhasebe elamanlarının hem tecrübeli hem de fakülte mezunu olmasını istemektedirler.
- Ankete katılan bütün işletmeler bütçe hazırlamaktadırlar. Ancak bütçede ortaya çıkan sapmaların nedenlerini araştırırken, bazı

işletmeler bunun nedenlerini sadece üst yönetimde tartışırken, bazı işletmeler ise bütün çalışanları bu tartışmaya katmaktadırlar. Bu farkta örgüt ikliminden kaynaklanmaktadır.

Kaynaklar

- BELKAOUİ Ahmed, **Judgment in International Accounting**; Quorum Boks, New York, 1990
- BİLGİN Nihat, **Örgüt İklimi**, Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yay. No:25, Ankara, 1990.
- BIRNBERG Jacob G.; "The Role of Behavioral Research in Management Accounting", **Accounting Education**, Vol:15, Issue:; Nov.2000
- CHOİ John See, "Financial Crisis and Accounting Reform: A Cultural Perspective", **Third Asian Pasific Interdisciplinary Research in Accounting Conference**, Adelaide, Australia, 15-17 July 2001.
- ELLIOTT Robert K., "Aspects of Behavioral Accounting", **The Journal of Accountancy**, April, 1971.
- ERTEKİN Yücel, **Örgüt İklimi**, TUBAİ Yayınları, Ankara, 1978.
- DAVIDSON Ronald A. "Straw Accountants", **CA Magazine**, Sep 1991,124,9.
www.insankaynaklari.com/CN/ContentBody.asp, Erişim tarihi 17 Nisan 2006